

# MONIPUOLISIA NÄKÖKULMIA NIMISTÖNTUTKIMUKSEEN

**Terhi Ainiala, Minna Saarelma ja Paula Sjöblom** *Nimistöntutkimuksen perusteet.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2008. 369 s. ISBN 978-951-746-992-0.

**N**imistöntutkimuksen perusteet on yleisteos, jota suomalaisen nimistöntutkimuksen eli onomastiikan piirissä on jo pitkään kaivattu. Vaikka sopivaa peruskirjallisuutta on aiemmin ollut niukasti, lienee esimerkiksi Helsingin yliopistossa suuri osa suomen kielen opiskelijoista suorittanut nimistöntutkimuksen peruskurssin tenttimällä. Odotettu teos esittelee nimistöntutkimuksen teoriaa, osa-alueita ja metodeja tuoreimpia tutkimustuloksia hyväksi käyttäen. Se on tekijöidensä mukaan suunnattu ensisijaisesti juuri yliopistojen oppimateriaaliksi, mutta soveltuu kielitieteilijöiden lisäksi hyvin myös muille nimistä kiinnostuneille. Tavoitteena on, että sen avulla nimitietoaan voivat kartuttaa sekä muiden oppiaineiden opiskelijat että monet ammattiryhmät, jotka ovat työssään jatkuvasti tekemisissä nimien kanssa. Kirjoittajat toivovat lisäksi, että teos herättäisi keskustelua onomastiikassa käytetystä terminologiasta ja sen riittävydestä. Kirja on kolmen nimistöntutkijan yhteistyön tulos: Terhi Ainiala on paikannimien tutkimuksen asiantuntija, Minna Saarelman erityisalaa ovat henkilönnimet ja Paula Sjöblom on kansainvälisestäkin tarkastellen kaupallisten nimien tutkimuksen pioneereja.

Kirja jakautuu seitsemään päälukuun ja useisiin alalukuihin. Ensimmäisessä luvussa Sjöblom käsittelee nimistöntutkimuksen teoreettista taustaa ja toisessa Ainiala suomalaisen nimistöntutkimuksen aineistoja ja tutkimusmetodeja. Muut luvut keskittyvät eri nimikategorioihin: Ainiala kirjoittaa paikannimistä, Saarelma henkilönnimistä, eläinten nimistä sekä kirjallisuuden nimistä

ja Sjöblom kaupallisista nimistä. Kirjoittajat olisivat voineet esipuheen lisäksi ilmoittaa sisällysluettelossakin, mikä luku on kenenkin käsialaa. Yksittäistä kirjoittajaa ei kuitenkaan ole haluttu nostaa esiin, vaan esipuheessa korostetaan yhteistyön merkitystä kokonaisuuden luomisessa. Teos onkin kielelliseltä tyyliiltään ja rakenteeltaan varsin yhtenäinen.

Leipätekstiä täydentävät pienet tietolaahtikat spesifeistä nimistöön liittyvistä aiheista, kuten nimistönnhuollosta, nimipäivien vietosta, kaupallisten nimien norminvas- taisuudesta ja Aku Ankka -sarjakuvalehden nimistöstä. Lisäksi eri nimikategorioita käsittelevien päälukujen loppuun on sijoitettu muutamia keskustelunaiheita ja tehtäviä. Lukijaa kehoitetaan muun muassa tutkimaan oman etu- tai sukunimensä alkuperää, selvittämään haastattelemalla yhden ihmisen paikannimien käyttöä ja analysoimaan tuttavapiiristä kerättyjen kissannimien rakennetta ja semantiikkaa. Teoksen lopussa on kirjallisuusluettelo ja hakemisto. Lukujen numerointi olisi helpottanut kokonaisuuden hahmottamista sekä pitkässä sisällysluettelossa että leipätekstissä. Hakemiston avulla voi kohtuullisen nopeasti ja helposti etsiä käytettyjen termien merkityksiä. Teoksen oppikirjaluonteen takia olisi hakemiston yhteydessä kuitenkin mielellään nähnyt myös terminologiaa selittävän sanaston, etenkin kun yhtenä kirjan tavoitteena on täsmentää ja vakiinnuttaa käytössä olevaa terminologiaa.

Kirja on jäsennelty nimistöntutkimuksen perinteiden mukaisesti nimen tarkoitteen (paikka, henkilö jne.) mukaan. Jäsente-

lyn olisi kenties voinut muodostaa muulla, innovatiivisemmalla tavalla, esimerkiksi tutkimussuuntausten mukaan. Tarkoitteeseen perustuva jako on kuitenkin luonteva ja toimiva, kun kirjassa keskeisellä sijalla on aiemman tutkimustiedon esittely. Myös liialliset päällekkäisyydet on onnistuttu välttämään; pieni toisto ei oppimateriaaliksi tarkoitettussa kirjassa ole pahitteeksi. Jäsentyminen mahdollistaa tutustumisen yksittäiseen nimikategoriaan, mutta tutkimusmetodeista tai tutkimusalan historiasta kiinnostuneelle se ei ole yhtä otollinen. Jako nimen tarkoitteen mukaan on teoksessa kuitenkin niin dominoiva, että kirjallisuuslistankin olisi voinut muodostaa sitä noudattaen. Se olisi helpottanut tietystä aihealueesta kirjallisuutta etsivää lukijaa.

## TEORIAA, TUTKIMUSLINJOJA JA AINEISTOJA

Nimistöntutkimuksen teoreettista taustaa käsittelevän luvun alussa Paula Sjöblom pohtii nimen, yleisnimen eli appellatiivin ja erisnimen eli proprin määritelmiä ja toteaa proprisuuden riippuvan aina kontekstista. Olennaista erisnimen erottamisessa yleisnimestä on se, onko ilmaus funktioltaan yksilöivä vai luokitteleva. Niinpä nimet *Matti* ja *Maija* voivat olla joko tiettyihin yksilöihin viittaavia proprisia ilmauksia tai yleisesti miehiin ja naisiin viittaavia appellatiivisia ilmauksia (kirjoitustapa tuolloin *matti*, *maija*). Neuropsykologisissa tutkimuksissa on todettu, että aivot prosessoivat eri tavalla erisnimiä ja yleisnimiä (s. 29). Proprit liittyvät ihmisten kykyyn hahmottaa kokonaisuuksia (olioita), appellatiivit tapan kategoriaa ympäristön ilmiöitä.

Nimet ja kulttuuri kietoutuvat tiiviisti toisiinsa, sillä jo itse nimeämisessä on kyse ihmisen, kieliyhteisön ja ympäristön vuorovaikutuksesta. Teoksessa korostetaan, että nimiä annetaan sellaisille referenteille

(henkilöille, paikoille, esineille ja asioille), jotka ovat ihmiselle jollain tapaa merkityksellisiä: kulttuuri synnyttää nimiä. Nimillä on yhteiskunnassa identifioivan perusfunktion lisäksi muitakin tärkeitä tehtäviä. Nimet muuttuvat ja muodostavat erilaisia nimisysteemejä ja kerrostumia. Luvussa käsitellään myös prototyypisyyden käsitettä, nimen erilaisia kielellisiä merkityksiä ja nimitytologiaa eli nimien luokittelua rakenteen mukaan. Kaiken kaikkiaan luku on laaja, monipuolinen ja mielenkiintoinen. Lukijalle avautuu nimien erityislaatu ja kompleksisuus niin kielenaineiksina kuin osana kulttuuriakin.

Järjestyksessä toinen pääluke, suomalaisen nimistöntutkimuksen esittely, lienee hyödyllinen erityisesti omaa tutkimusta suunnittelevalle opiskelijalle — tai miksei vaikkapa sukututkimuksesta kiinnostuneelle tai vauvaa odottavalle maallikollekin. Luvussa Terhi Ainiala käy kattavasti läpi erilaisia nimistöntutkimuksen aineistoja, kuten Nimiarkistoa, Paikannimikartastoa, Väestörekisterikeskuksen aineistoa sekä Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteriä. Lopuksi luodaan katsaus suomalaisen nimistöntutkimuksen tutkimussuuntiin kronologisen kehityksen pohjalta. Perinteisten paikan- ja henkilönnimien etymologisen tutkimuksen rinnalle on 1900-luvulla tullut uusia tutkimustapoja ja -kohteita. Suomalaiset tutkijat ovat tarkastelleet muun muassa lainanimistöä, nimiä osana kulttuuri- sekä asutushistoriaa, nimien rakenteen ja nimeämissysteemien kokonaiskuvaa, nimien käyttöä ja asukkaiden suhtautumista nimiin.

## VIRALLISIA, EPÄVIRALLISIA JA VARIOIVIA PAIKANNIMIÄ

Paikannimiä koskevassa luvussa käsitellään yleiskatsauksen jälkeen nimien kielioppia ja semantiikkaa, etymologiaa eli alkuperää, kaupunkinimistöä ja paikannimien käyttöä.

▷

Hiukan kyseenalainen on ratkaisu käsitellä suunniteltuja ja epävirallisia paikannimiä kaupunkinimistö-otsikon alla. Virallisia nimiä suunnitellaan myös maaseutukunnissa, ja vaikka teoksessa korostetaan kaupunkinimistön olevan maaseudun nimistöä kerroksellisempaa ja varioivampaa, erityisesti nuoret muodostavat tärkeiksi kokemilleen paikoille slanginimiä paikkakunnasta ja ympäristön kaupunkimaisuudesta riippumatta. Ainiala toteaa tämän itsekin (s. 143).

Etymologiaa käsittelevän luvun alussa annetaan esimerkkejä sisällöltään hämärtyneistä suomalaisten kaupunkien nimistä. Lukija jää kaipaamaan tietoa näiden esimerkkien alkuperästä; ainoastaan kaksi niistä, *Turku* ja *Tampere*, on valittu Suomalaisesta paikannimikirjasta (2007) poimittuihin etymologiaesimerkkeihin. Tämä johtunee siitä, että esimerkkien on haluttu edustavan monipuolisesti erilaisia paikkoja.

Koska kaikki lukijat eivät ole saaneet kielitieteellistä koulutusta, olisi asiakirjanimistä puhuttaessa ollut hyvä mainita, että erikoiset kirjoitusasut eivät useinkaan vastaa käytössä ollutta ääntämystä, vaan esimerkiksi *j*-äänteen merkinä on saatettu käyttää *y*-kirjainta (s. 116).

Nimistösuunnittelutyötä tehneelle silmään pistävät kaupunkien virallista nimistöä koskevan luvun useat epätarkkuudet. Toisin kuin kirjassa väitetään, viralliset alueennimet — kuten kaupunginosannimet — eivät ole kaavanimiä, jos termillä siis tarkoitetaan asemakaavassa vahvistettavia nimiä. Lisäksi nimistöntutkimuksen ja rekisteröinnin avuksi laadittua aihepiirinimien luokittelua ei ole tehty Helsingissä, vaan Espoon kaupungin ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen yhteistyönä. Suunniteluun tästä luokittelusta ei ole suurta apua. Tekstissä todetaan, että nimistösuunnittelussa on otettava huomioon monenlaisia seikkoja. Mainitsematta jäävät kuitenkin

pyrkimys nimien pysyvyyteen ja suunnittelun tekninen puoli: nimistön on jäsennettävä katuverkkoa. Pysyvyyden vaatimus on myös keskeinen syy siihen, ettei muistonimiä anneta elossa oleville henkilöille. Muistonimiä tulisi yleensä antaa ainoastaan sellaisille henkilöille, joilla on jokin selvä side nimettävän kohteen sijaintialueelle — ei siis vallanpitäjille tai kansallisille merkkihenkilöille. Muistoalueella (s. 134) tarkoitettaneen muistonimen saaneita puistoja, aukioita ja toreja, sillä alueennimistössä muistonimiä ei tule käyttää.

Kirjan mukaan nimistösuunnittelun lähtökohtana käytetään aina vanhaa paikannimistöä. Erikoista on mainita juuri Helsingin Vuosaaren kadunnimiä (joista vielä *Isonvillasaarentien* kirjoitusasua on kaunisteltu kielellisesti korrektiin suuntaan *Ison Villasaaren tieksi!*) esimerkkeinä luonnonpaikkojen pohjalta muodostetuista nimistä, kun tällaisia kadunnimen perustyyppisiä on kaikkialla, missä sopivaa perinnäistä paikannimistöä vain on käytettävissä.

Vaikka teoksen ei ole tarkoitus toimia nimistösuunnittelun oppaana, tärkeää olisi korostaa, että aihepiiri- eli ryhmänimiä tulee antaa ainoastaan silloin, kun vanhat paikannimet eivät riitä uudisnimien pohjaksi. Syyksi ei siis riitä se, että aihepiirinimet muodostavat yhtenäisen, helposti paikannettavan kokonaisuuden. Aihepiirinimien tulisi lisäksi aina kytkeytyä jollakin tapaa alueeseen: paikallisesta historiasta ja kulttuurista kumpuavat nimet luovat alueidentiteettiä ja auttavat asukkaita juurtumaan. Tutkimuksessani (Koistinen 2008), jossa tarkastelin espoolaisten mielipiteitä kadunnimistä ja nimistösuunnittelusta, ilmeni, että asukkaat arvostavat tätä nimistön piirrettä huomattavasti enemmän kuin teoksessa annetaan ymmärtää. Aihepiireistä ja aihepiirinimistä annetut esimerkit (puusto, ammatit, Helsingin Kannelmäen soitinaihepiiri, *Ilmarisenkatu*, *Nukkeruusunkuja* ym.)

ovat stereotyyppisiä ja edustavat lähinnä keinotekoisia aihepiiriniimiä. Todettava on lisäksi, että esimerkkeinä annetuista Espoon Leppävaaran kadunnimistä vain *Huvilinnantie* kuuluu kartanoelämän aihepiiriin. Esimerkiksi *Sokerilinnantie* on Albergan kartanon päärakennuksen kansanomaisen rinnakkaisnimen liitynnäinen.

Totta on, että kaupallisuus vaikuttaa yhä enemmän myös kaupunkien ja kuntien viralliseen paikannimistöön. Miellyttäviä, myyviä nimiä haluavat etenkin maanomistajat ja rakennuttajat. Suunnittelijallekin nimen kauneus on tärkeää, mutta kauneuteen ei tule pyrkiä opastavuuden ja kulttuuriperinnön säilyttämisen kustannuksella.

Sivulla 137 käytetään ilmausta *kaupunkilaisen näkökulma*, vaikka kuvaavampi olisi esimerkiksi *kuntalaisen näkökulma* tai *asukkaan näkökulma*. Ilmaus on sikäli osuva, että näkökulma luvussa »Viralliset, suunnitellut nimet» on valitettavan pääkaupunkikeskeinen.

Paikannimet-luvun lopussa käsitellään epävirallisia paikannimiä ja pohditaan nimien käyttöä. Teksti sisältää runsaasti hyviä, hauskojakin esimerkkejä ja tärkeitä huomioita. Ainiala muun muassa muistuttaa, että kaikki paikkojen epäviralliset nimet eivät ole varsinaisia käyttöniimiä, vaan viihdyttämään luotuja pilkkanimityksiä tai paikan kuvailuja. Tällaisia ovat usein nuorten muodostamat sävyltään negatiiviset ilmaukset, kuten koulun kutsuminen *Laitokseksi* tai *Keskitysleiriksi*. Luvussa arvostellaan perustellusti termiä *nimitaitotutkimus* siitä syystä, että se kuulostaa turhan arvottavalta. Nimitaitotutkimuksissa tarkastellaan, mitä nimiä tietyllä seudulla asuvat yksilöt tuntevat ja käyttävät. Teoksessa olisi terminologiakeskustelun vauhdittamiseksi voitu ehdottaa uutta, toimivampaa termiä. Sopiva voisi olla esimerkiksi *nimivarastotutkimus* tai *nimivarannonutkimus*.

## EKSOOTTISIA NIMISYSTEEMEJÄ

Siinä missä paikannimiä käsitellään lähes tyystin suomalaisesta ja vielä suomenkielisestä näkökulmasta, on henkilönnimiin keskittyvä luku katsaus erilaisten nimisysteemien kehityksen kautta myös erilaisiin kulttuureihin ja historiaan. Saarelma esittelee eurooppalaisten ja suomalaisen nimisysteemien kehitystä, viime vuosikymmenen nimimuotia Suomessa, epävirallista henkilönnimistöä ja myös erikoisempia nimisysteemejä. Esimerkiksi Afrikassa henkilönnimeen saatetaan liittää yhteisön jäsenille suunnattuja sosiaalisia viestejä tai sananlaskuja, ja monissa aasialaisissa nimisysteemeissä ei sukunimikäytäntöä tunneta lainkaan. Kiinnostava on tutkimusten pohjalta tehty havainto, jonka mukaan samantyyppisissä kulttuuriympäristöissä päädytään myös samankaltaisiin henkilönnimisysteemeihin. Tämä lienee sidoksissa siihen oletukseen, että kaikki henkilönnimet (kuten paikannimetkin) ovat eri kulttuureissa syntyessään olleet semanttisesti läpinäkyviä ilmauksia. Voi kuitenkin kysyä, mihin seikkoihin oletamus perustuu; miksi nimiä ei aina olisi voitu antaa myös foneettisin perustein? Esimerkiksi Suomessa vanhemmat haluavat 2000-luvulla yhä useammin antaa lapselleen harvinaisen, jopa uniikin eli ainutkertaisen nimen. Tutkijoiden mukaan muinaisgermaaninen nimisysteemi on aikoinaan perustunut juuri uniikkiinimiin.

Sivuilla 174–175 pyritään vakiinnuttamaan henkilönnimien tutkimuksen aiemmin sekavaa terminologiaa. Pyrkimys on hyvä, joskaan kategorioiden päällekkäisyyksiä ei voi täysin välttää. Esimerkiksi hoivanimet ovat kai usein hellittelynimiä, ja näiden kahden lisänimikategorian ero jääkin hiukan epäselväksi.

▷

## SISSI, SONERA, MR HYDE JA MUUT

Eläinten kielellisten kykyjen tarkastelu ei varsinaisesti kuulu nimistöntutkimuksen alaan, mutta onneksi Saarelma on uhrannut pari sivua eläintennimiä käsittelevästä luvusta pohtiakseen kysymystä »ymmärtävätkö ja käyttävätkö eläimet nimiä». Tutkijoiden mielipiteet asiasta vaihtelevat, sillä »ymmärtämisen» ja »käytön» määritteleminen on hankalaa. Esimerkiksi delfiinien on erään tutkimuksen mukaan havaittu antavan itselleen äänentaajuuden vaihteluihin perustuvia yksilönnimiä, joita ne käyttävät kommunikoidessaan lajitoveriens kanssa.

Nimistöntutkimuksessa tarkastellaan eläinten kommunikaation sijaan ihmisten eläinyksilöille antamia nimiä, joista on tehty muun muassa runsaasti pro gradu -tutkielmia. Eläinten nimissä on usein piirteitä, jotka tekevät ne tietylle eläinlajille tyypillisiksi. On helppo arvata, mikä nimestä *Miuku*, *Jakke* ja *Hellikki* on koiran-, mikä lehmän- ja mikä kissannimi. Kissoille annetuista nimistä kuitenkin lähes puolet on tavallisia suomalaisia etu- tai sukunimiä. Olisi mielenkiintoista tietää, kuinka paljon koirille annetaan henkilönnimiä ja eroavatko eri eläinlajeille annetut henkilönnimet jotenkin toisistaan.

Kaupallinen nimi on sellainen nimi, jonka käytöllä on taloudellisia tavoitteita ja jolla pyritään ohjailemaan ihmisten valintoja. Kaupallisen nimistön käsitteet (*yritysnimi*, *tuotenimi*, *brändi*) menevät kielenkäytössä ja tutkimuksessakin helposti sekaisin. Sjöblom selvittää käsitteiden eroja vertailemalla niitä proprisuuden, funktion, taivutettavuuden ja kielellisyyden sekä visuaalisuuden suhteen (s. 276–280). Kaupalliset nimet poikkeavat muista nimikategorioista muun muassa siten, että ne luodaan aina harkitusti lähinnä kirjalliseen käyttöön, ne ovat huomattavasti

alttiimpia muutoksille ja ne voivat olla rakenteeltaan hyvin monimutkaisia, jopa norminvastaisia. Kaupallisten nimien tutkimus on varsin nuori ala, johon on kehitetty omia tutkimusmenetelmiä. Epäselväksi jää kuitenkin, kuka on kehitellyt kaupallisten nimien rakenteen tutkimuksessa käytetyn funktionaalisen-semanticin mallin, ja onko malli kansainvälisesti tunnettu. Lisäksi ratkaisu käyttää yritysnimien rakenteesta esimerkkeinä fiktiivisiä nimiä todellisten sijaan kaipaasi perusteluja. Luvussa käsitellään niin nimeämistä ohjaavia lakeja, kaupallisen nimeämisen historiaa kuin kaupallisen nimistön sosiaalisia ja kulttuurisia tehtäviäkin. Huomionarvoista on, että markkinointiajattelun yleistettyä varsinaisten kaupallisten nimien lisäksi myös monet vanhat nimikategoriat ovat saaneet kaupallista sävyä (esim. kirjojen nimet, asunto-osaakeyhtiöiden nimet) ja on syntynyt myös uusia funktioltaan kaupallisia kategorioita (esim. kauppakeskusten nimet, tapahtumien nimet, esittäjännimet).

Toinen uudehko tutkimusala on kaunokirjallisuuden nimien tutkimus, jossa yhdistyvät nimistöntutkimuksen lisäksi kirjallisuustieteen ja käännöstieteen näkökulmat. Kirjallisuusnimiä luodaan usein samojen nimenmuodostussääntöjen mukaan kuin reaali maailman nimistöäkin. Sääntöjä rikkomalla voidaan antaa lukijalle erilaisia viestejä. Kaunokirjallisuuden nimillä on useita eri tasolla vaikuttavia tehtäviä, joista keskeisimpiä Saarelma esittelee sivulla 339. Nimet voivat esimerkiksi kuvaila kohdettaan, viitata yksilön identiteettiin tai yhteiskuntaluokkaan, luokitella teoksen paikkoja, henkilöitä ja asioita tai hauskuuttaa lukijaa. Sekä kaunokirjallisen nimen muoto että sisältö ovat yleensä vahvasti motivoituja. On kuitenkin hyvä, että teoksessa korostetaan tulkinnan epävarmuutta; vain kirjailija itse tietää, sisältävätkö nimet todella tarkoituksellisia viestejä.

## LOPUKSI

Teoksessa on kiitettävän paljon nimiesimerkkejä, mutta toisinaan esimerkit voisivat olla monipuolisempia tai niitä voisi olla vieläkin enemmän. Esimerkkejä olisi voinut antaa muun muassa yritysnimien hankalista, norminvastaisia kielenaineiksi sisältävistä logoista (s. 293) ja paikalliskielisistä yritysnimistä (s. 315).<sup>1</sup>

Muutamit käsitteet määritellään teoksessa vasta kun termiä on jo leipätekstissä käytetty. *Perusosa* ja *määriteosa* selitetään varsinaisesti vasta sivulla 96, ja sivulla 57 olisi ollut hyvä tarkentaa, että paikannimien keruun yhteydessä tallennetuilla *lisänimillä* tarkoitetaan nimenomaan henkilöiden lisänimiä. Käsite *nimiperhe* sivulla 225 jää selittämättä, vaikka merkitys asiayhteydestä selviääkin. Lisävalaistusta olisi kaivannut myös siihen, mistä aineksista tyypillisesti muodostuu rotukissan *kasvattajanimi* (s. 269). Käsitteet *kennelnimi* ja *rekisterinimi* on sekoitettu sivulla 269. Rotukoiran virallinen nimi muodostuu kennelimestä (maksimipituus 20 merkkiä) ja yksilönimistä eli rekisterinimestä (maksimipituus 15 merkkiä).

Jonkin verran huomautettavaa on myös viitteiden käytöstä. Kun tieto ei ole tieteenalan piiriin kuuluvaa yleistietoa tai kyseisestä teoksesta ilmenevää uutta tietoa, olisi korrektaa käyttää systemaattisesti lähdeviitteitä. Valtaosin teoksessa näin onkin menetelty. Sivulla 136 kirjoitetaan kuitenkin Tiina Aallon (2001) Tikkurilan ryhmänimiä koskevista tutkimustuloksista ilman viitettä. Epäsälväksi jää niin ikään, ovatko kaikki suomenruotsalaista henkilönnimistöä käsittelevän luvun esimerkit

Marianne Blomqvistin (1993, 2006) tutkimuksista.

Teos on pienehköistä puutteistaan huolimatta eheä yleiskatsaus, joka tarjoaa nimistöntutkimusta opiskelleellekin runsaasti uutta, kiintoisaa tietoa. Kirja täydentää erinomaisesti yliopistojen nimistöntutkimuksen opetusta, kun tutkimuskohteina harvinaisempiinkin nimikategorioihin perehdytään kunnolla. Teksti on yleistajuista tieteellisyydestä tinkimättä ja sopii niin kielitieteilijöille kuin muillekin lukijoille. Erityiskiitosta ansaitsevat päälukujen loppuun sijoitetut tehtävät. Ne ovat innostavia, sopivan laajoja, helposti sovellettavissa ja antavat hyvän kuvan siitä, mitä kaikkea voidaan tutkia. Tehtäviä voi mainiosti käyttää myös peruskoulun tai lukion äidinkielen opetuksessa, jossa nimistöntutkimusta ei perinteisesti ole käsitelty lainkaan. Joitakin tehtäviä voisi hyödyntää jopa maantiedon, historian tai ruotsinkin opetuksessa. Uskon, että koululaiset tutkivat mielellään kotiseutunsa kaavanimistöä, lehtien Syntyneet-osaston etunimistöä tai omasta kodistaan löytyviä tuotenimiä. ■

ULLA KOISTINEN

Sähköposti:

*sukunimi.etunimi@gmail.com*

## LÄHTEET

AALTO, TIINA 2001: Osoitteena Osmankäämintie: Vantaan Tikkurilan kasviaiheiset ryhmänimet. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

BLOMQVIST, MARIANNE 1993: *Personnamnsboken*. Helsinki: Finnlectura.

<sup>1</sup> Entisenä espoolaisena minua harmittaa *Kumppyölin* mainitseminen esimerkkinä mukaelmanimestä. Tätä epäonnistunutta mukaelmaa on turha tuoda lukijoiden tietoisuuteen kummittelemaan, kun se poistettiin käytöstä kaupunginosanimenä jo 1990-luvulla ja kylännimenäkin se vaipui historiaan vuonna 2007 (nykyään sekä suomeksi että ruotsiksi *Gumböle*).



— 2006: *Vad heter finlandssvenskarna?* Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner, volym 177. Helsinki: Svenska folkskolans vänner.

KOISTINEN, ULLA 2008: Espoon kadunnimikysely 2007: Nimenkäyttäjien mielipiteitä ja näkökulmia Espoon

kadunnimistä. Sähköinen julkaisu. Espoon nimistösuunnittelun internetsivut [www.espool.fi/nimisto](http://www.espool.fi/nimisto).

*Suomalainen paikannimikirja*. Päätömittaja Sirkka Paikkala. Helsinki: Karttakeskus ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2007.

## KVEENIEN VÄRIKÄSTÄ HENKILÖNNIMISTÖÄ

**Bente Imerslund** *Kvenske personnavn i Nordreisa*. Liisan Jussan Jussa, Sifferin Pekan Asväiki og noen tusen andre. Nordreisa: Nordreisa kommune 2008. 322 s. ISBN 978-82-993078-1-9.

**P**ohjois-Norjan kveenit eli kainulaiset tunnustettiin Norjassa kansalliseksi vähemmistöksi vuonna 1998, ja vuonna 2005 kveenin eli kainun kieli sai maassa virallisen vähemmistökielen aseman.<sup>1</sup> Tämä on johtanut kveenejä ja heidän kielitään koskevan tutkimuksen vilkastumiseen. Myös henkilönnimien tutkijat ovat aktivoituneet. Elin Karikoski on selvittänyt tutkimuksissaan Etelä-Varangerin kveenien sukunimistöä (Karikoski 1995, 1996, 2001). Gulbrand Alhaug ja Minna Saarema ovat puolestaan tarkastelleet hankkeessaan »Suomalaisen ja norjalaisen nimisysteemin kohtaaminen Norjassa» niin Norjan metsäsuomalaisten, kveenien kuin myöhempien suomalaissiirtolaisten etu- ja sukunimistöä (Alhaug ja Saarema 2008). Näissä tutkimuksissa pääpaino on ollut kveenien virallisessa henkilönnimistössä ja keskeisinä lähteinä ovat olleet kirjalliset väestöaineistot, joiden nimistöä on analysoitu niin kvantitatiivisesti kuin kvalitatiivisesti.

BENTE IMERSLUNDIN teoksen *Kvenske personnavn i Nordreisa* (2008) lähtökohta on sen sijaan toinen. Imerslund on selvittänyt pohjoisnorjalaisen Raisin kunnan (norj. *Nordreisa*) kveeniväestön epävirallista henkilönnimistöä ja koonnut aineistonsa pitkälti haastattelujen perusteella. Tuloksena on laaja teos, jossa valtaosa sivuista on käytetty varsinaisen nimiaineiston esittelyyn. Kirja onkin olemukseltaan pikemminkin johdantoluvuilla varustettu nimiaineiston esittely kuin varsinainen Raisin kveenien henkilönnimistön tutkimus. Teoksen kiinnostavuutta lisäävät runsaat ja historiallisestikin arvokkaat valokuvat nimenkantajista.

Imerslundin kirja on ensimmäinen Raisin henkilönnimistöä käsittelevä julkaisu. Kielentutkijat Marjut Aikio (silloinen Matilainen) ja Anna-Riitta Lindgren keräsivät raisilaisten henkilönnimistöä jo 1960-luvun kenttäretkillään, joiden tavoitteena oli alueen kieliolojen selvittäminen. Tätä nimiaineistoa ei ole kuitenkaan julkaistu.

<sup>1</sup> Pohjois-Norjan suomalaistaustaiseen väestöön on suomen kielessä perinteisesti viitattu termillä *kveeni* (norj. *kven*), samoin on puhuttu *kveenin* kielestä (norj. *kvensk*). Viime aikoina on näiden rinnalla alettu käyttää vanhoja, välillä jo käytöstä pois jääneitä termejä *kainulainen* ja *kainun kieli*. Kveenin eli kainun kielessä käytetään vastaavasti termejä *kvääni* tai *kainulainen* sekä *kväänin* tai *kainun kieli*. Pyssyjoella Porsangin kunnassa sijaitseva kveenin kielen ja kulttuurin keskus on nimeltään *Kainun instituutti*.